

GUÍA DIDÁCTICA:
“Os días D e as semanas S”
(proxecto baseado en
filosofía REA e DUA)

Autor: Xosé Antón Vicente Rodríguez (@anegado)

*Mestre en Educación Primaria e licenciado en Filosofía e Ciencias da
Educación pola UNED*

CEIP O PIÑEIRIÑO (Vilagarcía de Arousa)

Materia ou materias e cursos a que se dirixe

As secuencias didácticas que forman parte de este proxecto teñen un carácter claramente interdisciplinar aínda que na programación as poidamos orientar ao currículo de **4º de Primaria** na materia de **Ciencias Sociais e Valores Sociais e Cívicos**. Pode utilizarse igualmente en 5º e 6º de primaria e incluso en 1º e 2º da ESO.

As secuencias seguirán as directrices do DUA (Deseño Universal da Aprendizaxe) relacionado de forma directa cos **recursos de aprendizaxe en aberto** (REA) e que implica a **acesibilidade universal á educación**.

Á hora de utilizar estas secuencias, debemos integrar diferentes formas de presentación dos temas e responder a distintas **motivacións, estilos de aprendizaxe ou intelixencias**. Ademais, hai que facelo por medio de metodoloxías variadas. Neste proceso crearemos uns contidos universais, tanto en relación á forma como ao material obxecto de estudo.

Estableceremos un obxectivo **pensando en todos os estudantes**, valorando que materiais, recursos e métodos poderán servir para a nosa finalidade integradora, realizando unha **avaliación previa** de carácter diagnóstica e unha avaliación final, unha vez implementada a lección na aula.

Nos cadernos de traballo das secuencias incluímos igualmente **textos con pictogramas** para nenos con trastornos do espectro autista.

A **lingua** das secuencias e ODEs independentes será en **galego** segundo dispón o *DECRETO 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia*.

Xustificación:

As TIC (Tecnoloxías da Información e Comunicación) e de xeito máis concreto as TAC (Tecnoloxías da Aprendizaxe e o Coñecemento) son unha excelente oportunidade para axudar a liberarnos dunha vez por todas da escravitude que supoñen os libros de texto. Son o complemento ideal para metodoloxías de traballo baseadas en filosofías máis abertas e construtivistas e para o traballo por proxectos, algo que nunca conseguiremos se seguimos apoiando a nosa ensinanza en solucións prefabricadas como son os CDs comerciais pensados para uns alumnos standard que non temos e para unha realidade completamente allea á nosa.

O obxectivo fundamental que persigo é complementar e incluso prescindir de cando en vez do papel por outro tipo de soportes (neste caso o dixital) para o traballo en determinados temas e áreas. Neste caso está pensado para o 4º nivel de primaria, na área de lingua e literatura galega, e en forma de **secuencias didácticas en soporte dixital**.

A **pertinencia da temática a tratar** “Os días D e as semanas S” ven xustificada na Orde pola que se aproba o **calendario escolar** para o curso correspondente (no curso 2021/22 na: *Orde do 19 de maio de 2021 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2021/22 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia.*, onde no

artigo 8 sinala as conmemoracións que como mínimo deberemos celebrar.

Para o vindeiro curso ese mínimo componse de 13 días conmemorativos e 4 semanas. Lembrar que a ONU ten marcados [máis de 165 días internacionais](#) coas súas correspondentes resolucións.

Na primeira entrega traballamos os seguintes días:

- 30 de xaneiro: **Día Escolar da non Violencia e da Paz.**
- 15 de marzo: **Día Mundial dos Dereitos do Consumidor.**
- 7 de abril: **Día Mundial da Saúde.**
- Do 11 ao 15 de maio: **Semana das Letras Galegas.**

(todas elas están publicadas no repositorio de contidos do espazoAbalar. Aínda que inicialmente es cadernos de traballo estaban creados en flash, foron totalmente actualizados a html5 no seu momento. Tamén comentar que a secuencia sobre o Día Mundial da Saúde e a das Letras Galegas van ser actualizadas en canto a contido).

Nesta segunda entrega:

- Do 7 ao 11 de marzo: **Semana da Prensa.**
- 5 de xuño: **Día Mundial do Medio Ambiente.**
- Do 30 de novembro ao 7 de decembro: **Semana da Constitución e do Estatuto de autonomía de Galicia.**

Estrutura da secuencia didáctica:

- **0.- Folla de ruta** (o que realizaremos na secuencia).

- **1.- Caderno de traballo:** Teoría sobre o **significado** da conmemoración, **a contaminación, a reciclaxe, os 3 R, especies exóticas en perigo de extinción, conservación da biodiversidade,** ampliación da información, integración con pictogramas, actividades sinxelas de comprensión do aprendido...

- **2.- Glosario:** Selección do vocabulario básico e imprescindible para traballar a secuencia didáctica. As definicións serán curtas, concisas e adaptadas á idade do alumnado.

GLOSARIO (ver/ocultar todas as palabras)

A - D

Acacia: Árbore da familia das leguminosas, orixinaria de Australia, da que existen varias especies, que ten as follas pequenas e aguzadas e bota flores amarelas ou brancas agrupadas en acios.

Acuífero: Formación xeolóxica da codia terrestre na que se acumulan as augas infiltradas, de afluencia ou de condensación.

Agricultura: Cultivo da terra co obxecto de obter dela produtos útiles ao home, particularmente para a súa alimentación.

Agricultura ecolóxica: É a produción agrícola que se leva a cabo sen produtos químicos de síntese. Promove a utilización de abonos orgánicos así como tamén a agricultura de policultivos, a conservación de bosques como protectores, e o mantemento das variedades locais de cultivo. O produto final considérase máis nutritivo e menos contaminado.

- **3.- Proposta de actividades colaborativas ou cooperativas:** non necesariamente dixitais (no propio Exelearning e acompañado dunha rúbrica maquettata en Genially e exportada como imaxe).

A nosa ecoauditoría

ECOAUDITORÍA

na clase, no patio do cole e no barrio

EN PROPIA AULA DE CLASE
Se veñen os aspectos a analizar en clase:

- Uso de material escolar respectuoso co medio ambiente.
- Aforro enerxético: uso eficiente da luz escolar.
- Aforro de auga cando imos ao servizo.
- Existencia de contenedores que faciliten a reciclaxe.
- Aplicamos o regra dos 3R (Reducir, Reciclar, Reutilizar).
- Reutilizamos os libros e material escolar de outros cursos.

MEMBROS DO GRUPO

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

MATERIAL ESCOLAR RESPECTUOSO DO MEDIO

AFORRO ENERXÉTICO

[Geralt, tierra-globo-nacimiento-nuevo](#) (Dominio público)

En **grupos de catro** tedes que elaborar unha ecoauditoría entre tres posibilidades ou ámbitos.

Tedes que decidir:

- En que **ámbito** queredes facela:
 - Na propia aula de clase.
 - No patio de recreo.
 - Polo barrio
- Facede un **cuestionario** de que **aspectos** queredes **observar** do ámbito elixido.
 - Por exemplo, **se o ámbito fose a propia clase** podemos atender a: uso de material escolar respectuoso co medio ambiente, aforro enerxético e uso eficiente da luz escolar, aforro de auga cando imos ao servizo, cumprimento dos 3R (Reducir, Reciclar e Reutilizar), existencia de contenedores que faciliten a reciclaxe, reutilización de libros e material

- **4.- Webquest ou Miniquest** sobre a conmemoración.

Introdución Tarefa Proceso Recursos Avaliación Conclusións

Para conmemorar o *Día Mundial do Medio Ambiente* queremos que todo o alumnado do centro participe na **catalogación das plantas e árbores que temos no colexio**. Se queremos facelo de xeito organizado é preciso xerar documentos e plantillas para sistematizar o traballo.

Os obxectivos que perseguimos son:

- Coñecer a contorna natural máis próxima, centrándonos nas árbores, arbustos e as posibilidades de formación que ofrecen.
- Fomentar o respecto cara a nosa biodiversidade, partindo para elo dos coñecementos previos e de principios básicos de convivencia.
- Desenvolver a capacidade de busca de información e investigación do

[Smashicons, Notebook](#) (CC BY)

- **5.- Ampliación:** propostas de traballo con **dispositivos móbiles** ou emprego de ferramentas e técnicas de **metodoloxías emerxentes**.
Teñen cabida igualmente propostas de ludificación.

- **6.- Recompilación e clasificación doutros materiais dixitais con licenza libre para traballar esta conmemoración** dando especial atención aos publicados no repositorio de contidos do espazoAbalar

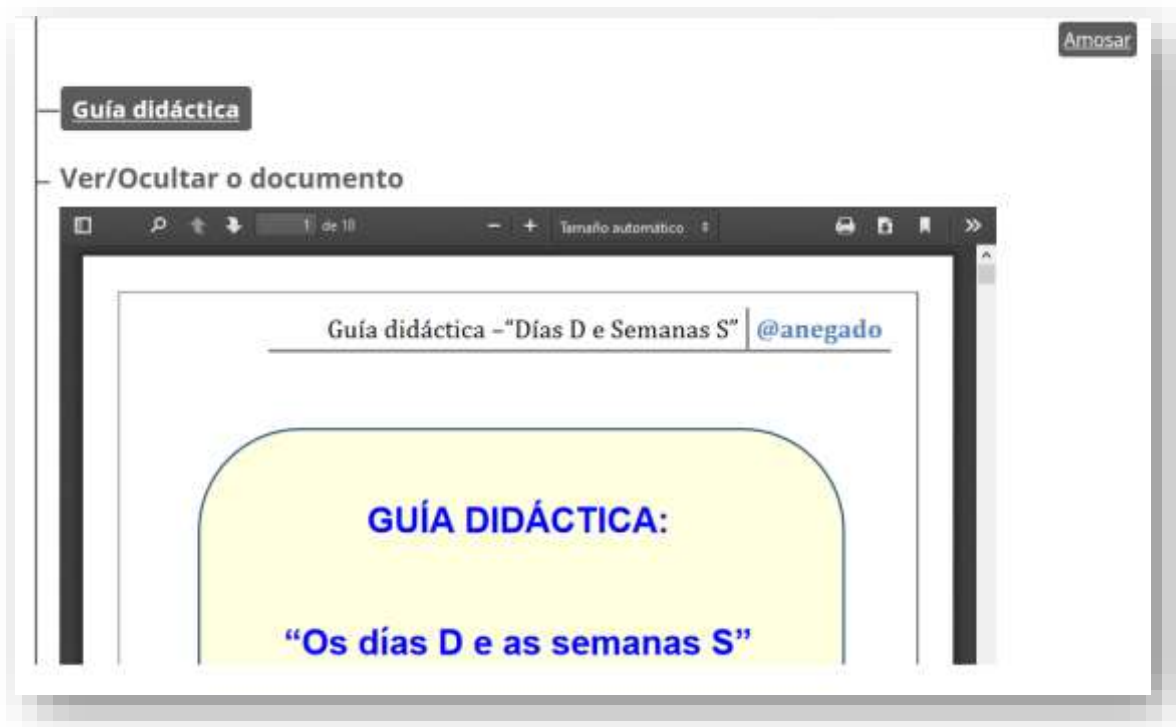
- **7.- Avaliación da secuencia didáctica:** Incluirá criterios de avaliación, instrumentos e rúbricas creadas ad hoc.

Avaliamos o traballo en grupo

Profesor: _____
Alumno: _____

Indicadores de avaliación	Excelente 4 😊	Ben 3 😊	Satisfactorio 2 😊	Insatisfactorio 1 😞	Observacións	Puntos
Traballo cos compañeiros	Escota, comparte e apoia o traballo de outros. Trata de manter a unión dos membros.	Usualmente escota, comparte e apoia o traballo de outros. Non causa problemas ao grupo.	A veces escota, comparte e apoia o traballo de outros. Pero a veces non é bo membro do grupo.	Raramente escota, comparte e apoia o traballo de outros. Non é bo membro do grupo.		¿?
Actitude cara o traballo	Sempre ten unha actitude positiva cara o traballo.	Case sempre ten unha actitude positiva cara o traballo.	Algunhas veces ten unha actitude positiva cara o traballo.	Ten unha actitude negativa cara o traballo.		¿?
Clima de traballo	O clima de traballo foi o axeitado. Existiu bastante intercambio de información no grupo.	A posta en común foi algo i insuficiente, pero o clima foi o axeitado.	A posta en común foi significativamente insuficiente.	Non houbo intercambio de información e posta en común no grupo.		¿?
Elaboración das tarefas	As tarefas realizadas foron interesantes e orixinais.	As tarefas axustáronse ao solicitado pero con escaso grado de orixinalidade.	Insuficiente grado de elaboración das tarefas.	Nulo ou escaso grado de elaboración das tarefas.		¿?

- **8.- Documentos:** Integrarei na secuencia os documentos pedidos: a guía didáctica, o manual de uso, os documentos técnicos en galego e castelán e un documento citando a multimedia empregada.

Relación co currículo:

(*DECRETO 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia*).

A pesares de que estas conmemoracións son **transversais**, teñen perfecto encaixe de por sí no currículo oficial de **4º de primaria** aínda que tamén en 5º e 6º así como nos primeiros niveis da ESO.

Proxecto: "Día Mundial do Medio Ambiente"

Inicio

0.- Folla de ruta

1.- Caderno de traballo

2.- Glosario

3.- "Facemos unha ecoauditoría na clase, no patio, no barrio" (proposta de traballo cooperativo)

4.- Webquest: "Documentos para catalogar árbores, arbustos e plantas"

5.- Actividades de ampliación e motivación

6.- Outros recursos na Rede

7.- Avaliación da secuencia didáctica

8.- Documentos do proxecto

Inicio

Geralt: tierra-globo-nacimiento-nuevo (CC0)

Secuencia didáctica 6: “Día Mundial do Medio Ambiente”

Esta secuencia está moi relacionada con contidos do bloque 3 da área de “Valores sociais e cívicos” en 4º de primaria, e do bloque 2 da área de “Ciencias Sociais” no mesmo nivel.

Área: **Valores sociais e cívicos**

Bloque 3: A convivencia e os valores sociais

Contidos:

B3.11. A repercusión social, no presente e no futuro, de accións individuais e colectivas. Identificación de actitudes e de estratexias persoais e colectivas de coidado do medio e promoción de formas de vida saudables..

Criterios de avaliación:

B3.8. Realiza un uso responsable dos bens da natureza, comprendendo e interpretando sucesos, analizando causas e predicindo consecuencias.

Estándares de aprendizaxe:

VSCB3.8.1. Aмосa interese pola natureza que o rodea e séntese parte integrante dela.

VSCB3.8.2. Razona os motivos da conservación dos bens naturais.

VSCB3.8.3. Propón iniciativas para participar no uso adecuado de bens naturais razoando os motivos.

Competencias clave:

CSC, CSIEE, CCL

Área: **Ciencias Sociais**

Bloque 2: O mundo que nos rodea

Contidos:

B2.18.A intervención humana no medio.

B2.19.A contaminación e o cambio climático.

B2.20.Desenvolvemento sostible e consumo responsable. Elaboración dunha campaña de concienciación no centro educativo.

Criterios de avaliación:

B2.9.Explicar a importancia da intervención humana no medio e favorecer o desenvolvemento sostible a través da realización dunha campaña de concienciación no centro educativo.

Estándares de aprendizaxe:

CSB2.9.1.Explica a importancia do coidado do medio, así como as consecuencias da acción humana neste..

CSB2.9.2. Propón algunhas medidas para o desenvolvemento sostible e o consumo responsable.

Competencias clave:

CSC, CCL

Ademais do encaixe curricular anterior, está **relacionadas con contidos do bloque de contidos comúns** de ciencias sociais para este curso (4º):

B1.2. Busca e selección de información empregando as TIC e outras fontes (directas e indirectas), organización, análise, documentación do proceso (mediante uso do cartafolios) e comunicación das conclusións.

B1.4. Emprego de técnicas de estudo individual e de estratexias de traballo cooperativo. Valoración do esforzo e coidado do material;

B1.5. Participación activa e construtiva na vida social, uso das normas de convivencia;

B1.6. A cooperación e o diálogo como valores democráticos e recursos básicos na resolución pacífica de conflitos;

B1.7. Utilización da terminoloxía propia da área

Obxectivos educativos en relación e esta secuencia didáctica:

- Identificar os problemas e ameazas ambientais e amosar sensibilidade ante eles.
- Debater sobre problemas medioambientais.
- Ampliar os coñecementos da contorna próxima.

Contido a traballar en relación á secuencia:

- O medio ambiente. Sostenibilidade. Ameazas ao medio ambiente. O consumo responsable. A biodiversidade. Especies exóticas invasoras. Especies en perigo de extinción. A reciclaxe.

Competencias clave que traballaremos de xeito especial nesta SD:

- **Competencias sociais e cívicas (CSC)** en especial na interacción con outras persoas e grupos e participar de xeito activo, participativo e democrático na vida social e cívica.
- **Conciencia e expresións culturais (CCEC)** cunha actitude aberta e respectuosa ás diferentes manifestacións culturais e artísticas consideradas como desfrute e parte da riqueza e patrimonio dos pobos.
- **Comunicación lingüística (CCL):** o alumnado vai ser produtor e non só receptor de mensaxes e actuará con outros interlocutores a través de textos en múltiples formatos e soportes.
- **Competencia dixital (CD)** aplicando novos coñecementos, habilidades e actitudes necesarios para ser competentes nunha contorna dixital sempre dende unha posición responsable, creativa, crítica e respectuosa.

Metodoloxía de aplicación:

Cada unha das secuencias didácticas de este proxecto terá a seguinte estrutura:

- 0.- Folla de ruta.
- 1.- Caderno de traballo
- 2.- Glosario
- 3.- Proposta de actividades colaborativas ou cooperativas.

- 4.- Webquest ou Miniquest sobre a conmemoración.
- 5.- Ampliación: propostas de traballo con dispositivos móbiles ou emprego de técnicas de metodoloxías emerxentes.
- 6.- Recopilación e clasificación doutros materiais dixitais con licenza libre para traballar esta conmemoración.
- 7.- Avaliación da secuencia didáctica.
- 8.- Documentos

Inclúo ademáis na secuencia didáctica propostas para poder traballar cada contido mediante **metodoloxías activas de aprendizaxe** e diferentes **técnicas** (Aprendizaxe Baseado en Proxectos, en Retos, Clase Invertida ou Flipped Classroom, Design Thinking, Gamificación, Escape Game...). O importante de verdade é **que os alumnos sexan os protagonistas da súa propia aprendizaxe** e os recursos que lles presentamos, ao fin e ao cabo, sexa tan só unha excusa, un punto de partida ou un catalizador de esta actividade. En todas as secuencias incluirei igualmente unha **webquest** para desenvolver **estratexias de investigación** utilizando a Rede.

Estratexias de atención á diversidade

O emprego de metodoloxías activas de aprendizaxe facilita a integración de alumnos e alumnas con necesidades específicas de apoio educativo mediante agrupamentos heteroxéneos e a valoración da diferenza. A temática a tratar facilita este tipo de traballo onde a curiosidade e observación serán cualidades moi valoradas.

As secuencias seguirán as directrices do DUA (Deseño Universal da Aprendizaxe) relacionado de forma directa cos **recursos de aprendizaxe en aberto** (REA) e que implica a **acesibilidade universal á educación**.

A neurociencia cognitiva, na formulación do **Deseño Universal de Aprendizaxe (DUA)** sinala a importancia de ofrecer estratexias diversificadas e non centrarnos nun alumnado Standard que non existe -é unha mera entelequia- e nun “currículo promedio” que non axuda nin aos alumnos que non chegan a uns “mínimos” nin aos máis -a priori- “talentosos”. Debemos, polo tanto, ser máis flexibles nos nosos deseños e ofrecer camiños diferentes para chegar a unhas metas, na utilización dos materiais de clase, no uso de métodos, e en como realizamos o proceso de avaliación. Debemos coidar, igualmente, aspectos tales como o xeito de presentar a información, como se expresa, e contar en todo momento co compromiso do alumnado, motivalos e involucralos na súa aprendizaxe.

O DUA diferencia tres áreas fundamentais: a representación, a motivación e a acción e expresión

– A **representación** fai referencia ao contido e aos coñecementos: **que aprender**. Ofreceranse distintas opcións para o acceso ao contido, tanto a nivel perceptivo como comprensivo.

– A **motivación** implica compromiso e cooperación, supón involucrarse: **por que aprender**. Proveranse diferentes formas de contribuír ao interese dos estudantes, tanto para captalo como para mantelo, promovendo a súa autonomía e a súa capacidade de autorregulación.

– A **acción e a expresión** responden a **como aprender**. Neste caso, cedendo todo o protagonismo aos alumnos, mediante o emprego de metodoloxías activas.

Á hora de deseñar este proxecto, debemos integrar diferentes formas de presentación dos temas e responder a distintas **motivacións, estilos de aprendizaxe ou intelixencias**. Ademais, hai que facelo por medio de metodoloxías variadas. Neste proceso creamos uns **contidos universais**, tanto en relación á forma como ao material obxecto de estudo.

Establecemos un obxectivo **pensando en todos os estudantes**, valorando que materiais, recursos e métodos poderán servir para a nosa finalidade integradora, realizando unha **avaliación previa** de carácter diagnóstica e unha avaliación final, unha vez implementada a lección na aula.

Todas as secuencias contarán igualmente con **textos con pictogramas** para nenos con trastornos do espectro autista.

No libro de traballo de cada secuencia didáctica configuramos todas as posibilidades de accesibilidade que a ferramenta de autor nos permite como son: texto alternativo en todas as imaxes e videos para os nenos con discapacidade visual que utilicen lectores de pantallas como JAWS ou NVDA, posibilidade de cambiar de skins con maior contraste para os botóns do libro, texto alternativo avisando das páxinas que se abran en nova ventá...

Mellora da convivencia nos nosos centros

Nesta secuencia didáctica traballaremos entre outros os seguintes **valores** que **mellorarán** sen dúbida **a convivencia nos nosos centros**:

- Manter unha actitude aberta e crítica sobre os perigos do consumismo e a repercusión que ten para o medio no que vivimos.
- Reducir o consumo de lixo, utilízalo de xeitos diferentes antes de desbotalo e reciclar nos fogares e no colexio.

Avaliación

Realizaremos o proceso avaliativo en **tres momentos**:

Unha **avaliación inicial** ou **diagnóstica** cando iniciemos a aplicación de cada Secuencia Didáctica onde os docentes e o propio alumnado deberemos determinar o grado de coñecementos sobre o tema cos que contamos previamente, as falsas crenzas, prexuízos, e as posibles eivas técnicas ou conceptuais para a realización da secuencia.

Avaliación continua de carácter formativo durante as sesións precisas, na que revisaremos como evoluciona o traballo, se se compren os obxectivos ou deben ser revisados ou rectificadados.

Unha **avaliación final** ao remate da secuencia didáctica, a partir da cal extraeremos conclusións prácticas de cara a posteriores temáticas a traballar (se é efectivo este xeito de traballo, que tipo de contidos funcionaron mellor, os agrupamentos, os espazos utilizados, os medios técnicos, como foi a motivación, os resultados acadados axustáronse ou non ás expectativas...).

Atenderemos especialmente os seguintes CRITERIOS na avaliación:

- Grado de coñecemento acadado por parte dos alumnos e alumnas nos temas traballados.
- Grado de implicación dos alumnos e alumnas nas tarefas propostas (tanto individuais como grupais).
- Incidencia do uso das TIC e TAC na práctica docente.
- Atención aos intereses e motivacións dos alumnos.

Instrumentos de avaliación:

Aínda que os propios recursos teñen páxinas con actividades interactivas con autoavaliación e aínda que teñamos a posibilidade de rexistrar todos estes resultados (por exemplo cando estes ODEs témolos subidos en formato scorm dentro dunha aula virtual), **esta interactividade non debería ser utilizada nunca como instrumento de avaliación e sí como un reforzó e estímulo para o alumnado**. Recomendo outro tipo de instrumentos como son a

realización de **rúbricas** na que cada alumno ou grupo valore o seu progreso ao longo de toda a actividade, e incluso avaliación entre pares.

Avaliamos o traballo en grupo

Profesor: _____
 Alumno: _____

10

Indicadores de avaliación	Excelente 4 😄	Ben 3 😊	Satisfactorio 2 😐	Insatisfactorio 1 😞	Observacións	Puntos
Traballo cos compañeiros	Escolta, comparte e apoia o traballo de outros. Trata de manter a unión dos membros.	Usualmente escolta, comparte e apoia o traballo de outros. Non causa problemas ao grupo.	A veces escolta, comparte e apoia o traballo de outros. Pero a veces non é bo membro do grupo.	Raramente escolta, comparte e apoia o traballo de outros. Non é bo membro do grupo.		?
Actitude cara o traballo	Sempre ten unha actitude positiva cara o traballo.	Case sempre ten unha actitude positiva cara o traballo.	Algunhas veces ten unha actitude positiva cara o traballo.	Ten unha actitude negativa cara o traballo.		?
Clima de traballo	O clima de traballo foi o axeitado. Estivo bastante intercambio de información no grupo.	A posta en común foi algo insuficiente, pero o clima foi o axeitado.	A posta en común foi significativamente insuficiente.	Non houbo intercambio de información e posta en común no grupo.		?
Elaboración das tarefas	As tarefas realizadas foron interesantes e orixinais.	As tarefas axustáronse ao solicitado pero con escaso grado de orixinalidade.	Insuficiente grado de elaboración das tarefas.	Nulo ou escaso grado de elaboración das tarefas.		?

Xosé Antón Vicente Rodríguez (@anegado)